

L'ESTUDI DIACRÒNIC DEL LLENGUATGE ADMINISTRATIU

Josep M. MESTRES I SERRA

Corrector-redactor del Parlament de Catalunya

Sumari

1. PRESENTACIÓ
2. LA VALIDESA DELS ESTUDIS DIACRÒNICS PER A L'ACTUALITZACIÓ DEL LLENGUATGE ADMINISTRATIU
3. METODOLOGIA DELS ESTUDIS DIACRÒNICS APLICATS AL LLENGUATGE ADMINISTRATIU
4. CRITERIS D'APROFITAMENT DELS MATERIALS RESULTANTS DELS ESTUDIS DIACRÒNICS
5. UN EXEMPLE CONCRET D'ESTUDI DIACRÒNIC: EL MÓN DE LES EXPRESSIONS TEMPORALS
6. BIBLIOGRAFIA

1. PRESENTACIÓ

Senyores, senyors, en primer lloc vull agrair a l'Escola d'Administració Pública de Catalunya en les persones del seu director, el senyor Josep-Enric Rebés i Solé, i del Cap de Secció d'Estudis de Llengua Catalana i Llenguatge Administratiu, el senyor Carles Duarte i Montserrat, l'oportunitat de participar com a ponent en aquestes Jornades sobre Tècniques i Mètodes d'Estudi del Llenguatge Administratiu, en l'avinentsa de complir-se el 75è. aniversari de la constitució de l'Escola d'Administració.

D'antuvi faig avinent la relació que hi ha d'haver, lògicament, entre aquesta ponència i el Cicle de Conferències sobre Tradició i Modernitat en l'Establiment del Llenguatge Administratiu, tingudes els dies 26 i 27 de març de 1985 en aquest mateix marc, amb l'assistència d'una vuitantena d'especialistes d'arreu dels Països Catalans, en què ja es va poder constatar «un progressiu aprofundiment metodològic, un més gran coneixement de

les fonts històriques del llenguatge administratiu català i una obertura cada cop més documentada envers les tendències actuals dels llenguatges administratius de més prestigi internacional, com l'anglès o el francès.»¹ Per tant, no han de fer estrany a aquest auditori les múltiples referències que hi faré.

Vull advertir també que la meva intenció, en aquesta sessió, és de fer un repàs a l'estat de la qüestió dels estudis diacrònics del llenguatge administratiu, especialment de set anys enrere cap aquí, i d'encetar la discussió sobre llur metodologia.

2. LA VALIDESA DELS ESTUDIS DIACRÒNICS PER A L'ACTUALITZACIÓ DEL LLenguATGE ADMINISTRATIU

En aquests moments, en què la creació lèxica, per exemple, fa un ús —jo diria— abusiu dels estrangerismes, ja sigui mitjançant l'adopció literal de termes (*hardware, cassette, bungalow*) o mitjançant llur adaptació progressiva al català (*estoc, tàndem, parking*), és més important que mai recórrer a la riquesa dialectal i històrica per preservar, en una mesura raonable, la genuïtat expressiva del nostre idioma.²

Si ens referim als anomenats *tecnoclectes* (és a dir, als llenguatges propis de les disciplines científiques i tècniques), trobar l'equilibri entre el manlleu i l'habilitació —entesa en un sentit ampli— és absolutament essencial perquè aquests tecnoclectes no esdevinguin un patuès estrafet de la llengua de cultura que domina en aquell camp de la ciència o de la cultura (penso, sobretot, en la llengua anglesa).

Des del punt de vista metodològic, en el cas del llenguatge administratiu, hom ha procurat partir «d'una meditada conjuminació de dos criteris aparentment ben diversos: d'una banda, l'aprofitament de la tradició que posseeix el llenguatge administratiu català i, de l'altra, l'acostament als usos i a les normes internacionals del llenguatge administratiu. S'ha assajat, doncs, de trobar el punt d'equilibri entre la tradició, que contribueix decisivament a la configuració dels trets identificatius, i la modernitat, aconseguida a través del coneixement i de l'aplicació de les noves tendències del llenguatge administratiu en les llengües de més gran difusió internacional».³

La pressió de l'anglès a què suara alludia se substitueix per l'espanyol en el cas del tecnoclecte que ens ocupa (és a dir, «aquell que hom utilitza al dedins de o en adreçar-se a una institució dependent del poder públic»⁴),

1. Josep-Enric REBÉS, dins *Tradició i modernitat en el llenguatge administratiu*, pàg. 8.

2. Que no és solament lèxica, òbviament.

3. Carles DUARTE, «El llenguatge administratiu català», dins *Actes del Setè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, pàgs. 743-744.

4. Carles DUARTE, *Curs de llenguatge administratiu català*, pàg. 8.

i es manifesta més encara per la «de-formació» dels funcionaris pel que fa a llur preparació professional, i per la poca voluntat efectiva dels polítics de fer cara a aquest reciclatge tan necessari com —crec— volgudament ome-ssa la necessitat de fer-lo. «No crear enfrontaments...», «Les coses s'han d'anar fent de mica en mica...» i d'altres frases d'aquest tenor, que tots hem sentit, palesen la manca d'interès real i efectiu per resoldre aquesta greu deficiència en un termini relativament curt.

Com a mostra, i només fent referència al Principat, citaré el punt 3 del *Comunicat* del Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya arran de la Sentència del Tribunal Constitucional del 26 de juny de 1986, per la qual es declara inconstitucional l'article 4.2 i part de l'article 6.1 de la Llei de Normalització Lingüística a Catalunya,⁵ en el qual el govern, al cap de quatre anys i mig d'haver estat aprovada la llei i de no haver aconseguit ni tan sols que se'n complissin com calia les Disposicions Transitòries,⁶ «reitera el seu compromís d'adoptar totes les mesures polítiques i administratives al seu abast per fer efectius els drets lingüístics dels ciutadans de Catalunya i de conduir amb fermesa i fins a les últimes conseqüències el procés de normalització de l'ús del català en els termes que resulten de l'Estatut d'Autonomia i de la Llei del Parlament de Catalunya»;⁷ però això —com dic— no sembla, precisament, que s'estigui fent. Si aquesta és la situació al Principat, ¿com no ha d'ésser de precària al País Valencià, en què les lleis s'acostumen a tramitar en espanyol i simplement es tradueixen al català —en cada tràmit parlamentari— per a la publicació en el diari o en el butlletí oficials corresponents —per allò del «bilingüisme»?

Una altra mostra palesa d'aquesta actitud ho és, al Principat també, la notícia, publicada pel *Diari de Barcelona* el proppassat 17 d'octubre —recordem-ho: quatre anys i mig després de la promulgació de la dita Llei—, encapçalada amb el títol «El català no serà normal en la justícia fins d'aquí

5. Article 4.2: «Sens perjudici del dret dels afectats a fer-ho directament, el Consell Executiu de la Generalitat està legitimat, amb tota la capacitat jurídica necessària, per a actuar d'ofici o a instància de qualsevol persona, juntament amb els afectats o separadament, exercitant les accions polítiques, administratives o judicials necessàries per fer efectius els drets dels ciutadans reconeguts en l'article 3 de l'Estatut i en la present Llei.»

Article 6.1: «Les lleis que aprova el Parlament de Catalunya s'han de publicar en edicions simultànies, en llengua catalana i en llengua castellana, en el *Diari Oficial de la Generalitat*. El Parlament n'ha de fer la versió oficial castellana. En cas d'interpretació subfosa, el text català serà l'autèntic. Quant a la seva publicació en el *Boletín Oficial del Estado*, hom s'ha d'atenir al que disposa la norma legal corresponent.»

6. La Disposició Transitòria Primera assenyalava un termini de dos anys per a la catalanització de l'Administració de la Generalitat i de l'Administració local.

La Disposició Transitòria Segona concedia un termini de dos anys per normalitzar la toponímia.

7. *Llengua i Administració*, núm. 24, agost-setembre del 1986, pàg. 1.

a deu anys», referent a una reunió del president Pujol amb els degans dels col·legis d'advocats de Catalunya, i corroborada pel fet que fins fa molt poc no s'han començat a traduir al català els programes d'informatització dels jutjats —que el Departament de Justícia va lliurar exclusivament en espanyol per un acord amb el Ministerio de Justicia i amb el Consejo Superior del Poder Judicial—, pel que sembla arran d'un fet casual relacionat amb el senador Francesc Ferrer i Gironès.⁸

Naturalment, no poc ni vull afirmar que la Generalitat no «fa» res; però considero que els fets que acabo d'exposar són símptomes d'una situació prou greu com perquè no puguem caure en cap mena de conformisme ni, encara menys, en cap mena de cofoisme pel que fa a aquesta qüestió, com crec que alguns alts càrrecs de l'Administració catalana han incorregut adesiara.

El perill contrari al que he exposat abans —el de la pressió forana— és caure en unes formes i unes estructures arcaïtzants que puguin arribar a allunyar excessivament el tecnolecte administratiu de la llengua estàndard i que puguin fer incomprensibles aquests textos fins per als qui els han d'interpretar i d'aplicar.

Tanmateix, que «la llengua dels usos oficials presenta una certa —més gran que la que presenten els textos literaris— reticència a la incorporació de les innovacions lingüístiques»⁹ és una evidència i és un dels factors que justifiquen i fan recomanable de buidar textos més o menys antics —sobretot medievals— pel que fa a l'aprofitament del lèxic, de la fraseologia i de fórmules sintàctiques que potser fins ara no s'han tingut prou en compte. N'és un exemple el cas del mot *forest*, que va obtenir el vist-i-plau de l'aleshores Comissió de Llenguatge Administratiu el 29 de juny de 1983, i que s'ha imposat àmpliament en la terminologia administrativa arran de la difusió de l'acord d'aquesta Comissió en el número del mes d'octubre del 1983 de la revista *Llengua i Administració*¹⁰ i de la promulgació de la Llei d'Espais Naturals, realitzada el 13 de juny de 1985.¹¹

En canvi, pel que fa al disseny de documents o als criteris generals d'estil, pocs elements ens pot furnir la tradició que siguin aprofitables. Cal recórrer, aleshores, a les tendències més actuals que s'apliquen amb un bon rendiment en altres llengües.¹²

Així, doncs, podríem dir que l'estudi de textos antics ens ha de servir

8. Aquí vull deixar constància —seria injust no fer-ho— de la tasca ingent que duu a terme al Gabinet d'Informàtica i Traduccions del Departament de Justícia de cara a la normalització, especialment pel que fa als cursos de català per a magistrats i a la traducció mateixa d'aquests programes informàtics.

9. Carles DUARTE, *Llengua i administració*, pàg. 112.

10. Núm. 8, pàg. 6.

11. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 556, del 28 de juny de 1985.

12. Carles DUARTE, *Actes...*, pàg. 745.

per recuperar termes i expressions que puguin ésser útils actualment i que ens permetin de frenar una mica l'allau d'estrangerismes (sobretot espanyolismes) que pugnen per introduir-se en el llenguatge; en aquest cas, en l'administratiu i jurídic.

3. METODOLOGIA DELS ESTUDIS DIACRÒNICS APLICATS AL LLENGUATGE ADMINISTRATIU

Pel que fa a la metodologia dels estudis diacrònics aplicats al llenguatge administratiu, haig de manifestar que l'estudi diacrònic de textos, des del punt de vista que ens interessa, es pot dur a terme de dues maneres bàsicament: mitjançant el buidatge exhaustiu de textos a la recerca de qualsevol mot o expressió que pugui ésser interessant i mitjançant aquest mateix buidatge referit a unes expressions concretes. Naturalment, s'entén que es tracta de textos escollits, és a dir, que no és un buidatge indiscriminat.

El perill que hi ha en el primer tipus de buidatge és que passi per alt alguna expressió d'un camp específic, precisament perquè l'atenció hi és dispersa. Tampoc no té sentit de fer aquesta mena de buidatges quan només ens interessen unes expressions determinades. Amb tot, que es facin aquests treballs és important perquè, entre d'altres coses, facilita molt les recerques del segon tipus. Per exemple, en el cas del meu treball sobre les expressions de la data —que comentaré en l'apartat final de la meua exposició (epígraf 5)—, si hagués tingut notícia, en el moment de la redacció, dels articles elaborats per Ferran Fabregat, Antoni López i Vicent S. Olmos sobre l'ús de les determinacions temporals al País Valencià,¹³ el meu article s'hauria pogut enriquir notablement, especialment pel que fa als exemples que dono de les construccions *en DIA* i *en el DIA*.¹⁴

D'altra banda, és evident que, perquè els diferents treballs elaborats pels especialistes en llenguatge administratiu puguin ésser aprofitats per altres

13. Ferran FABREGAT, Antoni LÓPEZ i Vicent S. OLMOS, «Aproximació a l'estudi de les determinacions temporals en el llenguatge administratiu en les institucions valencians de finals del segle XVII», dins *Annals*, núm. 4; Ferran FABREGAT i Antoni LÓPEZ, «Les determinacions temporals en les constitucions de l'Estudi General de València durant el segle XVI», dins *Revista de Llengua i Dret*, núm. 9, i Ferran FABREGAT, Antoni LÓPEZ i Vicent S. OLMOS, «Construccions de llenguatge administratiu municipal del segle XVII al País Valencià», dins *Torrens* (en premsa).

14. Cf. les lletres c) i d) de l'epígraf II.2.1 del meu article «El món de les expressions... (I)» i els epígrafs 1.2, 1.5.2 i 1.5.5 de l'article «Construccions de llenguatge administratiu municipal del segle XVII al País Valencià», de Ferran FABREGAT, Antoni LÓPEZ i Vicent S. OLMOS.

especialistes amb garanties suficients, cal que se segueixi un mètode de treball sistemàtic i útil, que sigui, alhora, còmode per als qui vulguin contribuir al coneixement de la tradició del nostre llenguatge administratiu.

Així, per exemple, el Grup de treball sobre la documentació històrica del llenguatge administratiu (format, en aquests moments, per vuit o nou especialistes)¹⁵ ha centrat «la lectura de documents administratius de diferents èpoques, estils i tendències sobre uns quants aspectes d'interès segur en què encara no s'ha produït la unanimitat de criteris desitjable o la mínima normalitat possible».¹⁶ Concretament, volen estudiar:

- a) Tractaments personals.
- b) Ús dels temps, les veus i les persones del verb.
- c) Valors aplicats del pronom relatiu.
- d) Determinacions de temps.
- e) Disposició dels elements de l'oració.
- f) En escrits de notificació o petició, fórmules de salutació, respecte i comiat.
- g) Elements lexicals d'interès específics o inhabitual, caiguts en desús o substituïts per manlleus.
- h) Puntuació.
- i) Fórmules fixes.
- j) Altres aspectes d'interès respecte als usos actuals.»¹⁷

Conclouen els membres d'aquest grup que convé «disposar d'una guia a partir de la qual orientar una lectura sistemàtica i profitosa dels documents que podran contribuir que, en l'establiment de l'actual llenguatge administratiu, la tradició no sigui contrària a la modernitat i que el model que molts ciutadans trobaran en les nostres proses no sigui una mostra de desordre, de llenguatge críptic o de girs tan inhabituals com discutibles».¹⁸

Pel que fa a la metodologia, podríem afirmar, doncs, que aquest grup es decanta per la primera opció de treball —és a dir, pel buidatge sistemàtic i exhaustiu de textos. Com veurem més endavant (epígraf 5), per a l'estudi de les expressions temporals, m'he decantat per la segona opció; en aquest cas, molt més rendible per al meu objectiu.

El fet que no hi hagi encara —relativament parlant— prou estudis específics sobre aspectes diacrònics de la llengua fa que, quan hom n'enceta un, sovint hagi de recular molt en el temps si pretén de tenir una visió al més aproximada possible de la matèria que vol estudiar. Així, en el cas de

15. Fet força esperançador per a aquesta mena d'estudis, si tenim en compte que aquest grup, en un any, ha passat de dos membres a aquests vuit o nou.

16. Carles DUARTE i Ramon TORRENTS, «Criteris metodològics d'aprofitament de les varietats: la documentació històrica».

17. *Ibid.*

18. *Ibid.*

les expressions adverbials temporals relatives a la data, he hagut de remuntar-me al llatí clàssic per justificar l'ús i la preeminència de la preposició *a* davant el dia.¹⁹ És clar, això fa que la redacció d'aquests treballs sigui molt més laboriosa, esforç que ens podríem estalviar, si més no en part, en el cas que hi hagués treballs previs sobre la matèria.

Per exemple, les indicacions de Carles Duarte i Ramon Torrents sobre les determinacions de temps en textos dels segles XVI i XVII, en un article publicat a *Revista de Llengua i Dret*,²⁰ són força interessants i ajuden, en el cas que ens ocupa, a confirmar les dades aportades en el meu buidatge.

Un problema no gens banal en l'estudi de textos antics que han estat publicats en edicions modernes (no en edicions facsímil, evidentment) és el de la transcripció. Diverses veus s'han alçat darrerament per denunciar la manca d'edicions crítiques.²¹ Naturalment, aquest problema serà més o menys greu d'acord amb la recerca de què es tracti. És evident que, si el que busquem és fixar la forma exacta que ha de tenir un terme o una expressió que volem recuperar, aquesta qüestió esdevé cabdal.

4. CRITERIS D'APROFITAMENT DELS MATERIALS RESULTANTS DELS ESTUDIS DIACRÒNICS

Vistes, doncs, les principals metodologies emprades en els estudis diacrònics del llenguatge administratiu, passem ara als criteris d'aprofitament dels materials resultants dels estudis diacrònics.

Un cop aplegats els materials resultants dels estudis diacrònics, cal fixar uns criteris d'aprofitament d'aquestes matèries que siguin útils i viables.

Recordem que, en el cas del tecnolecte administratiu, els criteris que hom ha de seguir per aprofitar el buidatge de la documentació històrica són dos: en primer lloc, delimitar les formes que convé restablir; en segon lloc, fixar el procediment que cal seguir per incorporar-les al llenguatge administratiu actual.²²

Per poder delimitar les formes que convé restablir cal que tinguem en compte els factors següents:

a) Comprovar la necessitat que hi ha de fer servir el nou terme o la nova expressió. Un exemple d'això ho ha estat el poc ressò que ha tingut

19. Vegeu l'epígraf II.1 del meu article «El món de les expressions... (1)».

20. Núm. 7, juny del 1986, pàgs. 7-11. Es tracta d'un article ignorat involuntàriament en els meus dos primers articles sobre les expressions adverbials temporals.

21. Vegeu, per exemple, Emili CASANOVA, «Els estudis lingüístics...», pàg. 77.

22. Carles DUARTE *et al.*, «L'aprofitament de la documentació històrica en l'establiment del llenguatge administratiu català modern», dins *Tradicció i modernitat en el llenguatge administratiu*, pàg. 16.

la proposta d'emprar les parelles *aqueix/aquest* i *ací/aquí* per diferenciar situacions que normalment pel context es poden copsar sense dificultats.

b) Assegurar-nos que no hi ha cap mot supradialectal viu i equivalent al terme que busquem. Si n'hi ha cap, només tindria sentit d'incorporar l'arcaic si permetés de distingir-los productivament. No fóra aquest el cas de voler recuperar *convocació* per *convocatòria*, o *messió* per *despesa*.

c) Procurar que sigui un terme que encara tingui un ús dialectal, ni que sigui amb un sentit només acostat al del terme que busquem o d'àmbit reduït. Seria el cas, per exemple, de *garangola* i d'*escocell* (o *escaucell*) per designar els clots que es fan al voltant de la soca dels arbres per aprofitar l'aigua de reg i de la pluja. El mot *garangola* (fem.), que recullen Fullana²³ i el *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB) —però no el *Diccionari general de la llengua catalana* (DGLC) ni el *Diccionari de la llengua catalana* (DLC), d'Enciclopèdia Catalana—, és definit pel primer com el «redol o espai que, a les voravies i passeigs on hi ha arbres plantats, es deixa sense pavimentar, formant un clot al voltant de la soca d'un arbre, perquè aquest aprofiti l'aigua quan plou i també quan el reguem», i pel segon com el «clot que es fa al voltant d'un cep o d'una altra planta perquè aprofiti millor l'aigua de pluja o de regar». (El diccionari de Fullana, a més, en dóna l'equivalència en espanyol: *alcorque*.)

Pel que fa al mot *escocell* (masc.), el DGLC el recull sota la forma *escoscell* i el defineix així: «Clot que es fa al voltant d'un cep.» El DLC i el *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció* —aquest darrer, amb la mateixa definició que *garangola*— recullen, també, només la forma *escossell*, segurament seguint Fabra. Tanmateix, Joan Coromines ja va indicar que l'ètim probable d'aquest mot era *CAUCELLUS,²⁴ i que la forma que havia recollit al Rosselló era *escocellar*, tot i que l'any 1960 havia sentit dir (sic) també *escossellar*. Els redactors del *Diccionari manual de la llengua catalana* (DMLC) han adoptat la forma *escocell*, tot i que la remetent a *escaucell*, i l'han posada també en la llista de modificacions d'entrades, en la qual *escossell* remet a *escocell*.²⁵ Finalment, el DCVB recull totes dues formes —*escocell* i *escaucell*— en peu d'igualtat.

Cal afegir, per acabar amb aquest exemple, que *garangola* es fa servir a les Illes i que *escocell* encara es fa servir a la zona més septentrional del domini (sense que ho pugui precisar més).

d) Concretar, si cal, en quin tipus de documents emprearem el terme nou i en quins registres. En el cas d'*escocell* i de *garangola*, vista la bonesa

23. Miquel FULLANA, *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció*.

24. Joan COROMINES, *Lleures i Converses d'un fillòleg*, pàgs. 351-352, i *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, sota *cocó*.

25. Pompeu FABRA, *Diccionari manual de la llengua catalana*, pàg. 1.318.

de tots dos termes, haurem de decidir si hem de recomanar de fer-ne servir només un, o bé si els podem fer servir tots dos, amb una distribució territorial determinada.

e) Preveure la possibilitat de comptar amb el suport d'organismes oficials per difondre'l adequadament. Aquest suport ha d'ésser de dues menes: de les institucions acadèmiques, per ratificar-lo, i de les polítiques, per aplicar-lo. Un exemple de la conjuminació d'ambdós suports ho ha estat el mot *forest*, tal com he explicat més amunt. Una sort ben diferent ha tingut, en canvi, l'expressió *criada i cerca* (en comptes de la servil *ordre de recerca i captura*),²⁶ la qual encara espera d'ésser rescatada dels llimbs dels textos d'especialitat per poder ésser reintroduïda de ple dret en el llenguatge administratiu.

Un element que pot ésser clau en la difusió de l'ús del terme o l'expressió nous és el fet que es trobin en «els inventaris d'ús comú, encara que sigui inusual en la llengua referencial o estàndard, perquè aquest fet permetria de resoldre, en el procés d'extensió del mot, els dubtes que el seu ús plantejés amb l'ajut de la consulta als diccionaris (per exemple: *remoure, meritar*)».²⁷

Pel que fa a la introducció del terme pròpiament dita, tot i comptar amb el vist-i-plau d'organismes qualificats (Institut d'Estudis Catalans, TERMCAT, Comissió Assessoradora de Llenguatge Administratiu, etc.), cal actuar amb prudència a l'hora de fer-lo servir en un text. A més d'haver-lo definit i exemplificat prèviament, si és possible, en totes les publicacions que tenen un cert abast dins l'àmbit administratiu, l'hem d'emprar en fragments en què el context permeti d'intuir-ne fàcilment el significat encara que el lector no el conegui per endavant. Tinguem en compte que un ús erroni d'un terme nou en la fase d'introducció pot generar una distorsió en l'aplicació que costarà de corregir.²⁸

5. UN EXEMPLE CONCRET D'ESTUDI DIACRÒNIC: EL MÓN DE LES EXPRESSIONS TEMPORALS

Per il·lustrar l'aplicació d'una de les metodologies exposades abans (epígraf 3), em referiré a la sèrie d'articles que, sota el nom genèric d'«El món de les expressions temporals», he començat de publicar a la *Revista de Llengua i Dret*, el primer dels quals ha aparegut en el número 9, del mes de juny proppassat.

De tothom és coneguda la manca d'estudis seriosos pel que fa a les ex-

26. Vegeu Carles DUARTE *et al.*, «L'aprofitament...», pàg. 8.

27. Idem, pàgs. 19-20.

28. Idem, pàg. 20.

pressions temporals des que es va començar a fer servir la nostra llengua. El cas més conegut és, potser, el de la famosa polèmica mantinguda per dos eminents filòlegs, Joan Coromines i Antoni Rovira i Virgili, entre els anys 1946 i 1948 sobre l'expressió de la data.²⁹ Mirat amb ulls actuals, aquest conjunt d'articles són més un recull anecdòtic que un veritable treball científic, però això encara palesa més aquesta mancança de què he parlat suara.

Actualment, la situació no és pas gaire més falaguera: els pocs autors que en parlen només fan que denunciar vacil·lacions i usos contradictoris, de vegades sense proposar cap solució concreta.³⁰ Tanmateix, cal fer esment d'alguna honrosa excepció, com ara l'article de Raimon Alamany sobre les expressions *a dia cert*, *a dia sabut*, *a dia adiat*³¹ i els articles de Ferran Fabregat, Antoni López i Vicent S. Olmos, als quals m'he referit abans, sobre les determinacions temporals en els textos de l'Administració valenciana.³²

Aquesta sèrie d'articles que tot just he encetat de publicar pretén d'estudiar diacrònicament quan escau i sincrònicament tothora les diferents expressions temporals que avui encara són motiu de vacil·lació.

Un fet que cal tenir en compte és que, com que l'estudi emprès tenia per objecte *totes* les expressions temporals, ha exigít que el buidatge abraçés tota mena d'obres, en cada cas segons la classe d'expressions que pretenia d'estudiar. Haig de dir també que l'envergadura d'aquesta tasca ha fet que al final de cada article hagi posat sovint propostes de recerques específiques que jo no he pogut arribar a fer; he procurat, tanmateix, que aquest fet no rebaixés, en principi, la validesa de les conclusions a què he arribat en cada treball.

Concretament, els dos primers articles són dedicats a les expressions —completes i incompletes— de la data (puc avançar que el tercer estarà dedicat als dies de la setmana).

Com que em volia moure sobretot en l'àmbit normatiu, el primer que vaig fer va ser buidar les gramàtiques i els diccionaris que vaig poder haver

29. Raimon ALAMANY, «Sobre la construcció en les expressions de data. Edició de la polèmica entre Joan Coromines i Antoni Rovira i Virgili», dins *Revista de Llengua i Dret*, pàgs. 83-110.

30. Vegeu Joan SOLÀ, «Qüestions sintàctiques pendents en la normativa actual», dins *Actes del Sisè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, pàgs. 181-193, i Mila SEGARRA, «Reflexions sobre la normativa sintàctica actual», dins *Problemàtica de la normativa del català*, pàgs. 16-20.

31. Raimon ALAMANY, «A dia cert/sabut/adiat», dins *Revista de Llengua i Dret*, núm. 1, pàgs. 27-33, juny del 1983.

32. Vegeu, d'aquests darrers autors, «Aproximació a l'estudi de les determinacions temporals en el llenguatge administratiu en les institucions valencianes de finals del segle XVII», dins *Annals*, núm. 4; «Les determinacions temporals en les constitucions de l'Estudi General de València durant el segle XVI», dins *Revista de Llengua i Dret*, núm. 9, i «Construccions de llenguatge administratiu municipal del segle XVII al País Valencià», dins *Torrens* (en premsa).

de tots els temps. Una cinquantena de gramàtiques, trenta-un diccionaris i més de trenta obres sobre normativa, a més de tots els articles que ha publicat Albert Jané al diari *Avui* entre el 23 d'abril de 1976 i el 21 d'abril de 1985 —que són prop de 2.800—,³³ em va semblar que era un corpus prou extens per fer un buidatge d'aquesta mena. Malauradament, la informació que em forniren aquests textos pel que fa a l'aspecte diacrònic —i normatiu i tot— fou mínima. Per tant, vaig haver de recórrer al buidatge d'uns textos no normatius predeterminats,³⁴ els quals tampoc no van ser suficients en el cas d'algunes construccions determinades, per a l'estudi de les quals vaig haver de recórrer a nous buidatges, aquest cop, decididament de l'àmbit històric i administratiu, sobretot.³⁵

Així, en el cas de les expressions de data ha escaigut de buidar cròniques i documents oficials, epistolaris i altres textos que, d'entrada, era probable que continguessin aquesta mena d'expressions en una certa quantitat. De vegades, aquesta presumpció s'ha vist clarament desmentida; per exemple, no és el mateix buscar expressions de la data completa (és a dir, amb el dia, el mes i l'any: «12 de gener de 1987», per exemple) que cercar expressions amb el mes i l'any només (*verbi gratia*, «pel maig del 1968»), les quals són molt més difícils de trobar.

Com he dit abans, el fet que els gramàtics no s'hagin preocupat d'estudiar aquestes qüestions (llevat d'alguns punts molt particulars, com ara els dies de la setmana, per exemple, en el qual es dediquen bàsicament a repetir-se els uns als altres) fa que, al costat de l'estudi històric corresponent —si escau— m'hagi atrevit a formular una proposta d'usos normatius, a fi d'anar perfilant cada vegada més aquesta normativa nostra tan mancada encara. Cal fer atenció que perquè aquestes propostes siguin al més coherents i al més acceptables possible han de tenir en compte el factor dialectal majoritari de cada país. Així, per exemple, si parlem de la part del dia que va del migdia fins que es comença a pondre el sol, és evident que hem de proposar, al costat de la forma general *tarda*, les formes *vesprada* i *horabaixa*, pròpies del País Valencià i de les Illes, respectivament. En el cas de la data, he diferenciat les formes d'ús en català central i nord-occidental de les formes d'ús en català central i nord-occidental de les formes d'ús meridionals, les quals fan servir també la preposició *en* el costat de les formes generals de tot el domini.³⁶

Naturalment, un cop feta la proposta o les propostes d'usos normatius, alguna institució acadèmica les hauria de sancionar i difondre pels mitjans de comunicació adients, com ja he dit abans.

33. Albert JANÉ, articles publicats en la columna «El Llenguatge» del diari *Avui* entre el 23 d'abril de 1976 i el 21 d'abril de 1985.

34. Josep M. MESTRES, «El món de les expressions... (I)», epígrafs II.1 i II.2.

35. Josep M. MESTRES, «El món de les expressions... (II)», epígraf III.1.1.

36. Josep M. MESTRES, «El món de les expressions... (II)», epígraf III.6.

Actualment, al Principat ens trobem en una situació, si més no, peculiar: existeix la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu (CALA),³⁷ els membres de la qual són nomenats pel Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya,³⁸ la qual té entre altres funcions «proposar —a la Comissió per a la Normalització Lingüística i a la Direcció General de Política Lingüística— l'adopció de convencions i acords sobre aspectes del llenguatge administratiu català no previstos per la normativa» (art. 3).

Si tenim en compte la inoperància pràctica de l'Institut d'Estudis Catalans per fer una gramàtica i un diccionari normatiu català,³⁹ denunciada repetidament per veus més qualificades que la meua, pot passar que algunes decisions lingüístiques preses per aquestes institucions administratives pel que fa al llenguatge que ens ocupa —per molt que es puguin fer consultes més o menys puntuals a l'Institut— esdevinguin norma general per manca d'una instància superior que les sancioni, perquè és evident que les decisions de la CALA repercutiran en tots els àmbits de la llengua, no solament en l'administratiu (parlo, per exemple, per posar dos casos que conec de prop, de l'ús de les majúscules i de les abreviacions).

Amb això no pretenc desqualificar la CALA, que fa una tasca meritòria, sinó que vull manifestar la meua preocupació pel fet que la nostra llengua pertanyi a tres comunitats autònomes —sense comptar Andorra i la Catalunya del Nord— amb organismes administratius de normalització lingüística propis, que no tenen per què sentir-se obligats pel que fan «lingüísticament» les administracions veïnes.

Però no ens allunyem de l'objecte d'aquest apartat, que és explicar breument la meua experiència en el buidatge de textos de tots els temps respecte a les *EAT* (expressions adverbials temporals). I és justament d'aquests textos dels que ara parlaré.

Així com en el cas de les gramàtiques aquest buidatge ha pogut ésser exhaustiu, en el cas dels diccionaris, això era totalment impossible, llevat que hagués pogut comptar amb un equip de col·laboradors molt nombros. Només en un cas, per la seva importància fora de dubte, he buidat una obra

37. Decret 41/1986, del 13 de febrer (DOGC, núm. 661, del 14 de març).

38. Recordem que la CALA té la composició tècnica següent: dos membres proposats per la Direcció General de Política Lingüística, un membre proposat per l'Escola d'Administració Pública de Catalunya, set membres proposats per altres organismes i institucions que comptin amb unitats administratives encarregades de la supervisió lingüística i dos especialistes en llenguatge administratiu de lliure designació del Conseller de Cultura. Vegeu l'Ordre de l'1 de setembre de 1986 (DOGC, núm. 753, del 15 d'octubre).

39. En aquests moments, l'Institut d'Estudis Catalans elabora un diccionari del català contemporani (una mena de *thesaurus* del català actual), que encara trigarà a sortir editat; pensa continuar publicant les llistes de modificacions i d'addicions del DGLC, i té força projectes en cartera que, de moment, no s'han acabat de concretar.

lexicogràfica completa: es tracta del *Diccionari general de la llengua catalana*, de Pompeu Fabra, el qual vaig trigar dos mesos a buidar.

És evident que un dels perills que hi pot haver en el buidatge en massa d'obres és el d'escollir-ne fragments poc representatius. Malauradament per a mi, per una raó de temps i d'operativitat, en el cas de les obres lexicogràfiques em vaig veure obligat a fer una selecció de termes-clau, a fi que el buidatge fos al més productiu possible amb la mínima recerca necessària. Amb aquest objectiu vaig triar (sense comptar-ne les variants gràfiques) les cent quaranta-dues entrades que vaig considerar que em podien furnir més informació pel que fa a les expressions adverbials temporals.⁴⁰ En aquest sentit, doncs, haig de reconèixer que hi pot haver hagut una certa manca de rigorositat en el buidatge dels diccionaris (sobretot si comparem aquestes cent quaranta-dues entrades amb les més de tres-centes setanta que he recollit del DGLC), la qual només podrà ésser suplerta —si es considera necessari— a base de buidatges exhaustius d'aquestes obres, òbviament.

Per acabar, vull afegir que, com he dit més amunt, durant la redacció del meu treball m'he adonat que hi ha aspectes que no he pogut analitzar prou a fons i per a l'estudi dels quals he formulat unes propostes de recerca, amb l'esperança que algú es vegi amb cor, mitjançant un treball més aprofundit, de corroborar o desmentir les meves conclusions.⁴¹

I és així com, a còpia d'anar sumant buidatges en massa i estudis puntuals, que permetin de formular propostes d'incorporació de termes i expressions nous, i mercès també a una difusió adequada d'aquests ajudarem, sens dubte, a acabar de bastir aquest nostre llenguatge administratiu català.

6. BIBLIOGRAFIA

Actes del col·loqui sobre llengua i administració. Barcelona (Escola d'Administració Pública de Catalunya), 1984.

ALAMANY I SESÉ, Raimon: «A dia cert/sabut/adiat», dins *Revista de Llengua i Dret*, núm. 1. Barcelona (Escola d'Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya), 1983.

— «Sobre la construcció de les expressions de data. Edició de la polèmica entre Joan Coromines i Antoni Rovira i Virgili», dins *Revista de Llengua i Dret*, núm. 4. Barcelona (Escola d'Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya), novembre del 1984.

CASANOVA HERRERO, Emili: «Els dret local valencià i la història de la llengua catalana», dins *Revista de Llengua i Dret*, núm. 2. Barcelona (Escola

40. Josep M. MESTRES, «El món de les expressions... (1)», epígraf I.2.1.

41. Josep M. MESTRES, «El món de les expressions... (1)», epígraf II.4, i «El món de les expressions... (II)», epígraf III.7.

- d'Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya), desembre del 1983.
- «Els estudis lingüístics sobre documentació administrativa d'èpoques diverses en el País Valencià», dins *Tradició i modernitat en el llenguatge administratiu*. Barcelona (Escola d'Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya), 1986.
- COROMINES, Joan: *Lleures i converses d'un filldeleg*. Barcelona (Club Editor), 1971¹.
- DUARTE I MONTSERRAT, Carles: *Curs de llenguatge administratiu*. Barcelona (Teide), 1981³.
- *El català llengua de l'administració*. Barcelona (Indesinarter), 1980.
- *Llengua i administració*. Barcelona (Magrana), 1986.
- «El llenguatge administratiu català», dins *Actes del Setè Colloqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona (Publicacions de l'Abadia de Montserrat), 1986.
- «L'elaboració de llenguatges especialitzats de l'Administració», dins *Revista de Llengua i Dret*, núm. 8. Barcelona (Escola d'Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya), desembre del 1986.
- DUARTE, Carles i TORRENTS, Ramon: «Notes sobre documents administratius dels segles XVI i XVII», dins *Revista de Llengua i Dret*, núm. 7. Barcelona (Escola d'Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya), juny del 1986.
- «Criteris metodològics d'aprofitament de les varietats: la documentació històrica», dins *Actes de les II Jornades sobre l'Establiment del Llenguatge Administratiu*. Barcelona (Escola d'Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya), 1988.
- DUARTE I MONTSERRAT, Carles; FERRER, Josep, i TORRENTS, Ramon: «L'aprofitament de la documentació històrica en l'establiment del llenguatge administratiu català actual», dins *Revista de Llengua i Dret*, núm. 4. Barcelona (Escola d'Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya), novembre del 1984.
- FABREGAT, Ferran i LÓPEZ, Antoni: «Les determinacions temporals en les constitucions de l'Estudi General de València durant el segle XVI», dins *Revista de Llengua i Dret*, núm. 9, Barcelona (Escola d'Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya), juny del 1987.
- FABREGAT, Ferran; LÓPEZ, Antoni, i OLMOS, Vicent S.: «Aproximació a l'estudi de les determinacions temporals en el llenguatge administratiu en les institucions valencianes de finals del segle XVII», dins *Annals*, núm. 4. Catarroja, 1986 [1987].
- «Construccions de llenguatge administratiu municipal del segle XVII al País Valencià», dins *Torrents*, núm. 5. València, en premsa.
- FULLANA, Miquel: *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció*. Palma de Mallorca (Moll), 1980².
- JANÉ, Albert: articles publicats en la columna «El llenguatge» del diari *Avui*

- 23-4-76 - 21-4-85). Barcelona (recull inèdit dipositat en la Biblioteca del Parlament de Catalunya —amb índexs cronològics i alfabètics—), 1986.
- L'establiment del llenguatge administratiu. Actes de les Jornades sobre l'establiment del llenguatge administratiu català*. Barcelona (Escola d'Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya), 1984.
- MESTRES I SERRA, Josep M.: «Les dificultats amb què es troba el llenguatge administratiu a l'hora d'establir-se i d'estandarditzar-se», dins *Afers. Fulls de recerca i pensament*, núm. 4. Catarroja (Afers), 1986, pàgines 478-487.
- «El món de les expressions temporals (I): Una aproximació a la història de l'expressió de la data. Primera part», dins *Revista de Llengua i Dret*, núm. 9. Barcelona (Escola d'Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya), juny del 1987.
- «El món de les expressions temporals (II): Una aproximació a la història de l'expressió de la data. Segona part», dins *Revista de Llengua i Dret*, núm. 10. Barcelona (Escola d'Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya), desembre de 1987.
- POLANCO, Lluís B.: «Seminari sobre la Tradició i les variacions regionals del llenguatge administratiu», dins *L'establiment del llenguatge administratiu. Actes de les Jornades sobre l'establiment del llenguatge administratiu català*. Barcelona (Escola d'Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya), 1984.
- Llengua i dret. Treballs de l'àrea 5 del Segon Congrés Internacional de Llengua Catalana*. Barcelona i Andorra (Institut d'Estudis Autònoms, Generalitat de Catalunya), 1987.
- REBÉS I SOLÉ, Josep-Enric; SALLAS, Valentí, i DUARTE, Carles: *Formulari de procediment administratiu*. Barcelona (Escola d'Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya), 1987.⁴
- SEGARRA, Mila: «Reflexions sobre la normativa sintàctica actual», dins *Problematètica de la normativa del català*. Barcelona (Abadia de Montserrat), 1983.
- SOLÀ, Joan: «Qüestions sintàctiques pendents en la normativa actual», dins *Actes del Sisè Colloqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona (Abadia de Montserrat), 1983.
- Tradició i modernitat en el llenguatge administratiu. Actes del Cicle de conferències sobre tradició i modernitat en l'establiment del llenguatge administratiu*. Barcelona (Escola d'Administració Pública de Catalunya), 1986.